

SANJA FIDLER, JAŠA JENULL, JANEZ ZALAZNIK (ur.): 105 petkov: Kolesarski protesti 2020–2022

Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2023, 335 str.

»Danes je petek«. Komentar h knjigi 105 petkov

Knjiga *105 petkov* je debela in velika knjiga. Kronološko sledi okoliščinam pred začetkom protestov med letoma 2020 in 2022, protestnemu gibanju, ki ga simbolizira znak Ištvana Huzjana: belo kolo na rdečem Triglavu, in dogajanju po parlamentarnih volitvah aprila 2022. Uredniški odbor (Sanja Fidler, Jaša Jenull, Janez Zalaznik) je s snovanjem knjige poskušal predstaviti okoliščine in okvir protestnega časa, ko je med oblastjo in družbo zeval globok prepad. Ne vedno na petek in ne vedno na kolesu se je na Trgu republike – *res publice* – dve leti vztrajno zbirala protestna množica, ki se je mirno, a odločno, morda ne dovolj glasno, a vedno artikulirano, zoperstavljala tedanjemu političnemu režimu in policijski represiji. Boj za vladavino prava in demokracije je bil v koronskih časih znova in znova kulturni dogodek različnih umetniških praks. Z igrivostjo je ključboval neumnostim političnih veljakov, z zavzemanjem za predčasne volitve je želel preprečiti politično in ekonomsko škodo, ki jo je Janševa vladavina delala

skupnosti in državi. In knjiga *105 petkov* ni le dokument tedanjega civilno-družbenega gibanja, temveč tudi njegova refleksija. Bogato slikovno gradivo odličnih fotografov (npr. Boruta Kranjca, Toneta Stojka, Željka Stevanića, Gašperja Lešnika) se namreč prepleta z razmišljanji znanih humanistov (npr. Ota Lutharja, Sandre Bašić Hrvatin, Tanje Lesničar Pučko, Grega Repovža). Komentar k monografiji pišem udeleženka vsaj 100 protestnih petkov in etnologinja. Kolegice in kolegi z Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU so različno opredelili protestne shode, npr. kot ritualno ali kot kulturno dejavnost. Nekateri so jih razumeli kot družabna srečanja ob koncu tedna, drugi kot zdravju ali oblasti nevarne shode levičarjev. Nekaterim levičarjem so se zdeli petkovi protesti neprimerna dejavnost za odmevne pisce, ki naj bi raje vihteli peresa, drugi so jih pojasnjevali z iskanjem zaposlitvenih možnosti na področju kulture. Mnogo udeležencev protestov, med njimi tudi gibalno ovirane osebe, pa je izrazilo mnenje, da so si s prihodom na petkov protest vedno znova povrnili dostojanstvo ob siceršnjem občutku nemoči. Občutek nemoči je frustrirajoč in sproži jezo. Ta lahko vsaj začasno opolnomoči, če je usmerjena v vir frustracije.

Na proteste sem začela kolesariti zaradi občutka nezaščitenosti ob neloგიčnih oblastnih posegih v družbo, neupoštevanju zakonov in vojaško-poniževalnem govoru oblastih struktur. Težko prenašam avtoritarne tipe s kulturnim obzorjem centimeter pred očmi, ki ne vidijo dlje od svojega nosu. Sčasoma me je postalo še strah, da se bo enopartijska vlada s kulturnim vodjem kar obdržala na oblasti z razpustitvijo parlamenta. Argument A. Karađorđevića ob takem dejanju je

bil: »Prišel je čas, ko med narodom in kraljem ne more in ne sme biti več posredovalca.«¹ Prav ta možna nedemokratska neposrednost me je plašila. Kolesarjenje na petkov protest je zato zame pomenilo upor. Upor zoper diktaturo primitivizma in podporo bolj demokratični oblasti. Ter ohranjalno upanje v bolj demokratično družbo, v kateri bodo zaščiteni otrok, krava, ženska in gozd ter revni, transspolni, stari, slabovidni, pribegli, psihotični in drugi robni subjekti.

Danes 13-letna hči, ena od organizatoric protestov, je na lastne oči videla represivno oblast na delu. Strašljive, do zob oborožene in od glave do kolen zaščitene množine policajev z lajajočimi psi, kovinske ograje, različna policijska vozila, tudi tistega s kamero, ki jo je snemala. Do danes ni pozabila protestnih pesmi.

Knjigo radi prelistajo tudi politično trpni državljani, k čemur gotovo prispeva odlično oblikovanje Janeza Zalaznika. Priporočam jo za branje in gledanje.

1 Proglas Nj. Vel. Kralja Aleksandra I. V: *Slovenski gospodar* 63/2, 9. januar 1929: 1.